

Kada rat završi, za sobom ostavlja siročad mrtvih i djecu živih. Ali postoji i siročad živih. Dolazi iz područja koja je okupirao neprijatelj i onih koja se nazivaju oslobođenima, a koja je u ratnim mjesecima osvojila talijanska vojska.

Ta su djeca siročad živih jer imaju majku, koja ih je bila primorana roditi a zatim ih se i odreći, te čak dvojicu očeva. Jedan je od njih vojnik koji je oteo njihovu majku, nakon čega je ostala trudna: Austrijanac, Talijan, Bošnjak, nevažno. Drugi je zakoniti suprug, glava obitelji, koji je u tom trenutku bio u ratnoj službi. Kad se vratio kući, a rat završio, zatekao je jedno dijete više. Uljeza, zanijeta i rođena u njegovoj odsutnosti. Sramotu. Neprihvatljivu uvredu.

Tako su te majke nasilje doživjele dvaput: najprije im ga je nanio neznamac koji ih je silovao, a potom i suprug ili obitelj, koji su ih pod teškim prijetnjama natjerali da se riješe djeteta. Kako im djeca ne bi završila na cesti ili nasmrt pretučena zajedno s njima, one su ih predale Institutu za djecu rata, zauvijek se odrekavši bilo kakva prava na njih.

To je drugi naziv za njih: djeca rata. Ali nije ispravan.

Rat ne rađa djecu, samo mrtve.

Institut je bio u Portogruaru.

Giovannu su onamo doveli kad je imala malo više od tri godine. Nije se sjećala ničega o majci, ničega što je proživjela prije svojeg dolaska. Ako je ono što kažu istina, da se u prve tri godine života polažu temelji za cjelokupni život, onda je ona bila poput onih kuća izgrađenih u laguni, za koje nitko ne zna što ih točno drži iznad vode i koliko će dugo stajati na nogama.

Odrasla je u Institutu među brojnom djecom poput sebe, svi u istom košu: iz sramote odbačeni od vlastite obitelji i primljeni u milosrdno naručje šačice redovnica, dojilja i gospođica koje su se za njih brinule. Na čelu parade bio je monsinjor, koji se trudio držati kormilo tih malenih života i paziti da ih život ne odnese na pučinu, kao da je svatko od njih Mojsije, ostavljen na milost i nemilost riječne struje.

U Giovanninu sjećanju, obitelj je oduvijek bila upravo to: hrpa djece u pregačicama, mnogo Majki s velikim M odjevenih u crno i jedan jedini Otac, navodno dobar ali nevidljiv, kojem su djeca više puta na dan upućivala molitve. Velika obitelj u velikoj

kući s velikim dvorištem.

Giovanna je voljela istraživati granice dvorišta.

Jednom je odlučila kopati ispod ogradnog zida koji ih je dijelio od susjednog vrta. Željela je vidjeti što ima s druge strane jer je odande čula neke zvukove koji su joj potaknuli znatiželju. Zemlju je vadila žlicom koju je uzela iz kuhinje, i tako punih tjedan dana: svaki put kada bi časna Grazia izvela djecu na igru u dvorište, Giovanna bi se smjestila pokraj zida i strpljivo nastavila s poslom. Časna Grazia nije se obazirala na nju jer je vječno bila pod opsadom mališana koji su joj se vješali za suknju kao bobice izabele na peteljci. No jednog ju je dana primijetila i izderala se na nju:

“Giovannina, što to izvodiš? Vidi što si napravila od sebe! Zar ti to kopaš rupu u zemlji? Djevice blažena, što ti pada na pamet... Nisi valjda htjela pobjeći? Otići odavde? Čudiš me, Giovanna! Pa ne držimo te u zatočeništvu! Kako možeš željeti pobjeći iz svojeg doma, od svoje braće i sestrica, od ljudi koji su te s tolikom ljubavlju primili? Ako ne budeš cijenila darove koje dobivaš, brzo ćeš u propast. Odmah idi zamoliti oprost od Gospodina.”

Giovanna ju je zabezeknuto pogledala. Nije namjeravala pobjeći, takvo što nije joj ni prošlo kroz glavu. Kamo bi pobjegla? I zašto? Institut je bio sav njezin svijet. Ali časnoj sestri nije odvrtila ništa, štoviše, jedva da je i doživjela njezine ukore jer je i dalje bila zanesena ljepotom koju je netom prije ugledala kroz rupu: s druge strane zida, na kraju susjednog vrta, na prozorskoj dasci te kuće stajao je gramofon. Oni zvukovi koje je čula dopirali su iz njega. Bila je to glazba, ali ni po čemu slična pjesmi redovnica. Bila je gusta, raznobojna, ukusna. Mlaz radosti čudesno je šikljao iz rascvjetalog cvijeta gramofona.

I možda je upravo taj gramofon koji je krišom nazre-
la ispod zida njezino najstarije sjećanje.

1923.

Lipanj

“Prevelik je to rizik”, reče gospodin Maseron svojoj ženi. “Ne možeš znati koga dovodiš u kuću.”

“Ali mili, malo dijete nije odrasla osoba”, odgovori mu ona. “Još mu se nije razvila osobnost. Što god da je dosad proživjelo, postat će ono što mi budemo htjeli. Mi ćemo mu pružiti pravilan odgoj!”

Gospodin Maseron odmahne glavom.

“Malo dijete je opterećenje. Traži vještine koje mi nemamo. Uostalom, ja često putujem zbog posla, ti bi se morala brinuti o njemu, a...”

Gospođa Maseron primijeti sitan procjep nade i zavuču se u njega kao otpirač koji obija bravu:

“Ali baš zato, mili! Djetetova prisutnost u kući za mene bi bila dobrodošlo društvo, a ne teret. Osim toga, možemo uzeti žensko, zar ne? Zajedno bismo provodile vrijeme, samo ona i ja, mogle bismo vesti i svirati klavir, napravila bih od nje pravu damicu. Molim te, mili. Moja prijateljica Silvana donatorica je Instituta za djecu rata: sigurno bi se mogla založiti za nas kako bismo brže posvojili jednu djevojčicu odande! O, mili, reci da može!”

Nije bilo lako izgovoriti riječ *mama*.

Izazivala je čudan osjećaj u Giovanninim ustima, kao da pripada nekom nepoznatom jeziku koji se teško izgovara. Ali časna Luigia bila je vrlo jasna po tom pitanju:

“Po tebe će doći jedna gospođa koja žarko želi žensko dijete. Vrlo je važno da je odmah počneš zvati mama, tako će vam odnos biti čvršći.”

Giovanna je stajala uz monsinjorov pisaći stol, drža-

la ruke na leđima i grizla usnu. Netko će je posvojiti. Bila je to stravična vijest.

“Ovdje mi je sasvim dobro i ne želim ići”, reče ona u jednom dahu.

Nato se umiješao monsinjor, prekrizivši prste na Giovanninu fasciklu.

“Djevojčice draga, mi te volimo i uvijek ćemo se moliti za tebe. Ali tog gospodina i gospođu...”, bacio je pogled na omotnicu na vrhu fascikla, letimice pročitao prezime pošiljatelja, pa nastavio: “Gospodina i gospođu Maseron poslala nam je Božja providnost. Dobri su ljudi, vjernici i riječju i djelom, za koje nam jamči jedna naša donatorica. Dobrostojeći su, žive u lijepoj zgradi, odgojit će te u vjeri i poštenju i spremni su ti priuštiti najbolje obrazovanje koje jedna djevojčica može dobiti.”

“Ovo je najbolje što ti se može dogoditi, Giovanna”, doda časna Luigia. “A mi smo presretni zbog tebe.”

Ja nisam, pomisli Giovanna. Uopće nisam sretna. Bojim se. Slama mi se srce kad pomislim da odlazim odavde, da posljednji put razgovaram s vama, da više nikad neću vidjeti Mariangelu, Caterinu, Vittorija

i ostale. I ne zanima me koliko su taj gospodin i gospođa bogati, ne želim ići živjeti u neku zgradu s dvoje neznanaca.

Ipak, od svega toga nije izgovorila ni riječ. U želji da proguta knedlu koja joj je zapela u grlu, pokušala je drugim putem:

“I Mariangelu su posvojili neki gospodin i gospođa, ali ste je morali primiti natrag jer...”

Sestra Luigia se smrkne i prekine je:

“Mariangela nije imala sreće. Osobe koje su je htjele uzeti u obitelj nisu se pokazale na visini zadatka. Ali to nema nikakve veze s tobom, kao ni s gospodinom i gospođom Maseron.”

“Ako... ako me budu maltretirali, hoćete li doći i po mene?”

“Svakako, Giovannina. Ali sigurni smo da se to neće dogoditi”, potvrdi joj smirenim i odlučnim glasom monsinjor.

Giovanna se osjećala kao u klopci. Poput muhe u paukovoju mreži, osjećala je sluzavu nit kako se steže oko nje. Pogledala je u strop da zadrži suze i upitala:

“Kad?”

Bore na čelu časne Luigije izravnale su se. Monsinjur se zavalio u stolici. Uputili su joj osmijeh koji ju je valjda trebao umiriti.

“Sutra dolaze po tebe, Giovannina.”

Te večeri, dok je slušala Mariangelino disanje iz susjednog kreveta, Giovanna je shvatila da Mariangela zapravo ne spava.

“O čemu razmišljaš?”

“O ljudima koji će te sutra odvesti. Jesu li to oni isti koji su uzeli mene?”

“Ne. Ovi žive u zgradi u Padovi.”

Mariangela uzdahne:

“Sva sreća.” Zatim doda: “Ali nešto mi obećaj. Ako ti budu govorili da si kopile ili te tjerovali da spavaš na podu, pljuni im u juhu.”

“Obećavam.”

“Hoćeš li se vratiti?”

“Ne znam. Ako im pljunem u juhu, možda i hoću. Ali pisat ću ti, Mariangela. Pisat ću ti o svemu... čim